

ДУХОВНІ УСТРЕМЛІННЯ О.ДУХНОВИЧА В ОЦІНКАХ
АВГУСТИНА ВОЛОШИНА ТА ЕДУАРДА ВІНТЕРА

Олександр Духнович /1803-1865/, його життя та багатогранна спадщина, без перебільшення охоплює чималий реєстр різноманітних оцінок з боку як вітчизняних, так і зарубіжних діячів. Це стосується, зокрема, Августина Волошина /1874-1945/ як вченого, громадсько-політичного діяча, власне, президента Карпатської України, а також визначного німецького славіста Едуарда Вінтера /1836-1902/. Вивчаючи документи, свідчення 19-30-х рр., ми дійшли висновку: Августин Волошин та Едуард Вінтер об'єднували не тільки спільні наукові уподобання, теологічні зацікавлення та захоплення історією Закарпаття та визначними постатями - уродженцями краю, але й особиста дружба, що була започаткована під час перебування Е.Вінтера в Закарпатті упродовж 4 липня - 5 серпня 1935 року. Як зізнався Е.Вінтер в розмові з одним із авторів цих рядків /К.С./, що відбулася 1 листопада в Берліні, саме Августин Волошин надав йому значну консультативну допомогу у справі об'єктивного осмислення фактів і подій, які мали місце в літописі Східної землі і пов'язувалися з життям та діяльністю видатних людей краю, у тім числі й Олександра Духновича. Звісна річ, тут не мовиться про рівноцінні за змістом чи злободенністю звучання оцінки; проте критичні виступи як Августина Волошина, так і Едуарда Вінтера у багатьох вимірах мають спільну персоніфіковану одночасно позитивну оцінку духовних устремлінь Олександра Духновича як письменника-будителя, педагога, громадського діяча. У цьому зв'язку заслуговує на увагу спеціальний виступ Августина Волошина - "Пам'яті Олександра Духновича" /Ужгород, 1923/, що містить воістину красномовний вінок пошани "промову народних ідей" з боку автора "Педагогіки і дидактики" /Ужгород, 1923/. Августин Волошин аргументовано доводив, що Духнович є "ведучою звездою для грядущих поколінь", а його виступ "межи нами буде от рода в род". Без сумніву, А.Волошину вдалося увиразнити найсуттєвіше в плідній діяльності О.Духновича. Критик наголошує: "Духнович засіяв як зірка своєю працею, тоді коли почався час быстрого и опаснейшого упадка нашої жизни, коли стали пропадати все скарби руського самосознания" /с.30/. Своїм голосом Духнович пробуджував народ "от глубокого сна"; звідси - патріотизм Будителя, який "в глибини душі любив свій народ" і бажав йому "века лучащего". На думку А.Волошина, автор промовистих слів "Я русин був,

нь і буду" завжди утверджував віру в те, "что и судьба на- тесно связана, что мы без культурной едности з найблизши- нам галицкими Русинами" /с.22/.

Відео широко закріпило тут бесіду про духовні устремління О.Дух- вича в оцінках, з одного боку, Августина Волошина, а також з іншого німецького історика-славіста Едуарда Вінтера - з якого, видається питанням давно назрілим. Незважаючи на сум- ниво, академік Е.Вінтер активно спричинився до вивчення ба- зисної діяльності автора "Народної педагогіки" /Львів, 1977/, підкреслюючи історичну значимість заслуг О.Духновича перед українською культурою і передусім - школою, що справед- ливо розглядалася самим Духновичем як "єдиний засіб і шлях майбутнього щастя народу". Примітно, що у відомій праці "Раннє просвітництво" /Берлін, 1966/ Е.Вінтер оцінює творчість Духновича в контекстуальному зв'язку з доробком та представників закарпатоукраїнської інтелігенції, як І.Ба- сович, А.Коцак, П.Лодій, М.Балудянський, І.Орлай, Ю.Гуца- елін, В.Кукольник та А.Дудрович. Німецький вчений перекон- о вбачає в активізації культурно-освітнього та духовного життя в Закарпатській Україні пробудження нових сил, що були плідною ланкою між прогресивними тенденціями раннього про- світництва та романтизму /Е.Вінтер. Раннє просвітництво.- Берлін, 1966.-С.223/. Аналогічне твердження висловив Е.Він- тер і в ґрунтовному дослідженні "Ранній лібералізм в Австрій- ській монархії" /Берлін, 1968/, на сторінках якого неоднора- зово оцінюється життя і творчість О.Духновича в зіставленнях з Геттаріком, Штуром, Волкмейном, Гербартом, Дістевергом. Без сумніву, дослідження питання "О.Духнович в оцінках Е.Вінтера", згідно з нашим переконанням, - тема для окремої студії, з'ява якої давно на часі.

Августин Штефан, автор змістовної монографічної праці "А.Волошин" /Торонто, 1977/, звернув увагу на примітний факт: як О.Духнович, так і А.Волошин мали спільний терен, на якому вести мову про їхні духовні устремління в широкому розу- мінні цього слова. А.Штефан, оцінюючи їхню громадську діяль- ність, стверджував з мотивацією:

"Духнович був посланцем в малярськiм Парламентi в Братис- лавi, Волошин був в чеськiм Парламентi в Празi. Обидва були вiдданi, духнович малярськими i польськими вояками, Волошин польськими смершовцями. Та понад усе - так А.Волошин, як i Духнович, були щирi й вiрнi патрiоти i беззастережнi обо- в'язковi карпатських українцiв" /Августин Волошин президент Кар- патської України: Спомини.- Торонто, 1977.- С. 19/.